

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2001 vp

Valtioneuvoston selvitys Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuk- sesta varainhoitovuodelta 1999 sekä sen erityis- kertomuksista

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 25 päivänä tammikuuta 2001 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Euroopan yhteisöjen tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta varainhoitovuodelta 1999 sekä sen erityiskertomuksista (E 103/2000 vp) valtiovarainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa

Asiantuntijat

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Seija Kivinen, valtiovarainministeriö
- hallitussihteeri Sinikka Silén, maa- ja metsätalousministeriö
- ylitarkastaja, JHTT Klaus Krokfors, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- kansliapäällikkö Mauri Lehmusto, valtioni-
lintarkastajain kanslia.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus vuodelta 1999 vastaa rakenteeltaan edellisvuotista kertomusta eli sen luvuissa käsitellään tuloja sekä kutakin rahoitusnäkyvien otsakkeiden mukaista menoalaa. Tämänkertaisessa vuosikertomuksessa on korostettu aikaisempaa enemmän tarkastushavaintojen perusteella toteutettujen toimien seurantaa. Tietyillä aloilla on tapahtunut edistymistä, mutta eräiden alojen osalta toiminta on ollut hitaampaa tai vajavaista.

Vuosikertomuksessa tuodaan jälleen esiin virheitä ja väärinkäytöksiä Euroopan unionin varainhoidossa. Varainhoitoa koskevat yleiset huomautukset ovat yhä edelleen samoja kuin aikaisempina vuosina. Valtioneuvosto on selvityksessään todennut olevan huolestuttavaa, että

toistuviin virheisiin, puutteisiin ja epäkohtiin ei ole saatu aikaan korjauksia. Virheellisyyksiä on havaittu niin yhteisöjen toimielinten varainhoidossa kuin jäsenvaltioissakin. Tilintarkastustuomioistuimen havaintojen mukaan valtaosa virheistä on tapahtunut aloilla, joissa nimenomaan jäsenvaltiot vastaavat talousarvion toimeenpanosta ja siihen liittyvästä taloushallinnosta.

Vuosikertomuksen lisäksi tilintarkastustuomioistuin antoi vuonna 2000 yhteensä 20 erityiskertomusta ja useita erityisvuosikertomuksia.

Perustamissopimusten mukaan tilintarkastustuomioistuimen on annettava parlamentille ja neuvostolle lausuma tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Tämänkertaisessa lausu-

massaan tilintarkastustuomioistuim on katsonut, että vuoden 1999 tilit antavat luotettavan kuvan yhteisöjen tuloista ja menoista varainhoitovuodelta ja taloudellisesta tilanteesta varainhoitovuoden lopussa. Sen sijaan tilintarkastustuomioistuim ei ole voinut antaa lausumaa, jonka mukaan tilinpäätöksen perustana olevat toimet olisivat lailliset ja asianmukaiset muilta kuin omien varojen, muiden maksusitoumusten sekä toimielinten henkilöstömenojen osalta. Tilintar-

kastustuomioistuim on katsonut olevansa pakotettu liittämään tilien luotettavuudesta antamaansa lausumaan huolestuttavan paljon toistuvia merkittäviä varauksia, joiden syyt ovat monissa tapauksissa samat kuin edellisinä vuosina. Komissiolla ei silti ole vielä kukaan tarvittavia henkilöstö- ja teknisiä resursseja asettaakseen käyttöön kirjanpitojärjestelmän, joka sisältäisi luotettavia tietoja ja pohjautuisi suoriteperusteisen kirjanpidon periaatteisiin.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Varainhoitovuosi 1999 oli poikkeuksellinen komission jouduttua hallintoon liittyvän luottamuspuolan vuoksi eroamaan kesken kauden. Uuden komission työ varainhoidon uudistamiseksi alkoi syyskuussa 1999.

Valtiovarainvaliokunta on aiemmissa lausunnoissaan (VaVL 64/1998 vp ja VaVL 2/2000 vp) kiinnittänyt huomiota siihen, että EU:n hallinto ja tilintarkastuskulttuuri poikkeaa huomattavasti Suomessa omaksutusta pohjoismaisesta kulttuurista. Käytännössä EU:n hallinnointi- ja valvontajärjestelmän uudistaminen on myös uuden komission aikana osoittautunut yllättävän hitaaksi eikä komission hallintokulttuurin muuttaminen ole jatkossakaan helppo tehtävä. Kun tulevaisuudessa halutaan, kuten valtioneuvoston selvityksestäkin käy ilmi, painottaa myös tuloksellisuuden mittaamista, on tämä lisäämässä uudistustyön haasteellisuutta.

EU:n varainhoitoasetusta ollaan lähiaikoina muuttamassa. Kuten valtioneuvoston selvityksessäkin on todettu, varainhoitoasetuksen kokonaisuudistus on välttämätön taloudenhoitoon ja taloushallintoon sovellettavan säännösten ajantasaistamiseksi. Myös tilintarkastustuomioistuim on painottanut kertomuksessaan varainhoitoa koskevien säännösten selkeyttämistä ja yksinkertaistamista, samoin valvontamenettelyn parantamista jäsenvaltioiden tasolla. Jälkimmäinen on tärkeää senkin vuoksi, että komission varainhoidon kehittäminen on vain osa koko yhteisön varainhoidon kehittämistä.

Euroopan yhteisöjen kautta on varainhoitovuonna 1999 maksettu yhteensä noin 80 310 miljoonaa euroa. Suomen saama osuus tästä oli noin 900 miljoonaa euroa, mistä noin 90 prosenttia kohdistui maatalous- ja rakennepolitiikan tukemiseen. Ei ole siten yllättävää, että Suomea koskevat muutamat havainnot tarkastuskertomuksessa kohdistuvat nimenomaan maatalouteen ja rakennerahastoihin.

Maatalouden puolella havaitut virheet aiheutuvat useissa tapauksissa saadun selvityksen mukaan siitä, että tukihakemuksissa viljelijät ovat ilmoittaneet pinta-alan tai eläinten määrän liian suurena. Virheitä on syntynyt myös hallinnossa. Tukikelpoisuuden määrittely on asiasta tehtyjen muiden selvitysten mukaan osoittautunut säädösten tulkinnasta johtuen myös kansalliselle viranomaiselle usein ongelmalliseksi.

Rakennepolitiikan osalta on edelleen tarve luoda toimivat käytännöt, joilla voidaan varmistaa uusien säädösten asianmukainen, yhtäläinen ja tehokas täytäntöönpano kaikissa unionin jäsenvaltioissa. Rakennerahastomaksujen toteuttamisessa suhteessa ohjelmatyöhön on suuria maittaisia eroja. Suomessa tämä prosenttiosuus oli saadun selvityksen mukaan kolmanneksi alin (64 %). Korkein toteutusprosentti (87 %) oli Irlannilla ja alin Alankomailla (61 %). Toisaalta Suomi oli yksi neljästä maasta, jotka toimittivat ehdotuksensa Tavoite 2 -alueista säännösten mukaisessa ajassa 1999 ja joiden luettelot voitiin hyväksyä vielä saman vuoden aikana.

Valiokunta toteaa, että havaituissa virheissä sen kummemmin komission kuin jäsenvaltioi-

denkaan osalta ei läheskään aina ole kyse väärinkäytöksistä tai petoksista; petoksia EU:ssa tutkii erillinen virasto OLAF. Pääsääntöisesti lainsäädäntö sisältää esimerkiksi maatalouden osalta jo nyt kattavan hallinto- ja valvontasäännösten. Lainsäädännön tulkinnan ja noudattamisen kannalta olisi tärkeää, että tukilainsäädäntöä voitaisiin yksinkertaistaa. Myös valvontaa on tältä osin tarpeen tehostaa jäsenvaltioissa. Yksityiskohtien sijasta on valiokunnan mielestä tarpeen keskittyä toiminnan tuloksellisuuden tarkastamiseen. Erityisesti maatalouden osalta nykyistä tehokkaampi neuvonta olisi valvonnan ohella tarpeellista, jolloin monilta virheilta voitaisiin välttyä.

Valtiovarainvaliokunta pitää yleisen edun kannalta huolestuttavana, että tilintarkastustuomioistuin ei tälläkään kertaa ole voinut esittää puhdasta tilintarkastuslausumaa tilinpäätöksen perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Valiokunta katsoo, ettei Suomi omissa kannanotoissaan voi perustellusti poiketa tässä suhteessa tilintarkastustuomioistuimen kriittisestä linjasta.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että suuri valiokunta asiaa käsitellessään ottaa edellä lausutun huomioon.

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Maria Kaisa Aula /kesk
vpj. Kari Rajamäki /sd
jäs. Olavi Ala-Nissilä /kesk
Pirjo-Riitta Antvuori /kok
Timo Ihamäki /kok
Seppo Kääriäinen /kesk
Tuija Nurmi /kok
Virpa Puisto /sd
Ola Rosendahl /r
Matti Saarinen /sd

Anni Sinnemäki /vihr
Irja Tulonen /kok
Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
Kari Uotila /vas
Jukka Vihriälä /kesk
vjäs. Matti Huutola /vas
Ulla Juurola /sd
Kari Kantalainen /kok
Pauli Saapunki /kesk.

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.